

การออกแบบและสังเคราะห์โมเดลเศรษฐกิจชุมชนด้วย การขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน จังหวัดราชบุรี

วุฒิชัย อ่องนาวา, พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์
วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน จังหวัดราชบุรี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน และ (2) สร้างโมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอาหารชุมชน ด้วยการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใช้การถอดบทเรียน การบริหารจัดการทรัพยากร และองค์กร โดยอาศัยกระบวนการประชุมกลุ่ม เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนอาหารเพื่อสุขภาวะของวิสาหกิจชุมชนต้นแบบไปดำเนินการ มีการประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้สามารถนำไปขยายผลและพัฒนาชุมชนเป้าหมายอื่นๆ ให้ยั่งยืนและบรรลุผลสำเร็จต่อไป ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน มีพื้นฐานจาก “โมเดลเกษตรแบ่งปัน” ซึ่งหมายถึง การออกแบบระบบเศรษฐกิจชุมชนอาหาร เพื่อรองรับการขับเคลื่อนต้นแบบบูรณาการระบบอาหารตลอดห่วงโซ่โดยเน้นการบูรณาการต้นน้ำ (แหล่งผลิต) กลางน้ำ (จุดเชื่อมโยง) และปลายน้ำ (แหล่งบริโภค) ตลอดจนบูรณาการสู่บริบทชีวิต (ช่วงวัย กลุ่มปกติ กลุ่มเปราะบาง) และวัฒนธรรมชุมชน มุ่งสู่การเป็น “ชุมชนอาหารเพื่อสุขภาวะ พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน” สู่พลเมือง-อาหาร ภายใต้ระบบอาหารที่ยั่งยืน บนวิถีการทำเกษตรอินทรีย์ อันเป็นการอภิบาลชุมชนเพื่อประกาศข่าวดีวิถีใหม่ด้วยหลัก “ความรัก” ตามคำสอนคริสต์ศาสนาสู่วิถีชีวิต วิถีชุมชน รักตนเองอย่างถูกต้อง รักคนอื่นอย่างถูกวิธี เริ่มที่การผลิต การบริโภคอาหารสุขภาวะ ภายใต้สโลแกนที่ว่า “เกษตรแบ่งปัน กินพอดี อยู่พอเพียง” และเพิ่มเติมในส่วนของการบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วยระบบชุมชนอาหารเพื่อสุขภาวะ อันเป็นต้นแบบนวัตกรรมการขับเคลื่อนชุมชนอาหารเพื่อสุขภาวะทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ อาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาคน นวัตกรรม ภาครัฐเครือข่าย พื้นที่ ฐานข้อมูล นำไปสู่ต้นแบบระบบเศรษฐกิจชุมชน การบริหารจัดการ โดยมีพื้นฐานจากการวิจัยและพัฒนา รวมถึงการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้บริหารจัดการโดยวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่มีรายได้และการกระจายรายได้สู่สมาชิกและเครือข่ายผู้ผลิตอาหารเพื่อสุขภาวะเกษตรกร ผู้ประกอบการ เครือข่ายผู้ผลิตพืชผักผลไม้เกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่บริหารจัดการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน ส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนและขยายผล ได้แก่ การจัดจุดเชื่อมโยงและจุดนัดพบสู่กลุ่มผู้บริโภคในสถาบัน ผู้บริโภคประจำและผู้บริโภคทั่วไป โดยใช้หลักการของระบบโมเดลเกษตรแบ่งปันมาช่วยขับเคลื่อนชุมชน เพื่อส่งเสริมจากชุมชนอาหารเพื่อสุขภาวะสู่พลเมืองอาหาร

คำสำคัญ: โมเดล; การขับเคลื่อน; เศรษฐกิจชุมชน; วิสาหกิจชุมชน; อาหารชุมชน

วันรับ: 25 ม.ค. 2566

วันแก้ไข: 21 ก.พ. 2566

วันตอบรับ: 27 ก.พ. 2566

บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศได้มุ่งเน้นการดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก เพื่อให้ชุมชนมีรายได้มากยิ่งขึ้นและหลุดพ้นจากความยากจน โดยอาจใช้รูปแบบวิสาหกิจชุมชน (community enterprise) หรืออาจใช้รูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (social enterprise) ซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างผลกำไรหรือผลประโยชน์เพื่อสังคมโดยใช้รูปแบบการทำงานของธุรกิจ เพื่อเชื่อมภาคธุรกิจและภาคสังคมเข้าด้วยกัน อย่างเช่นกรณีของประเทศในกลุ่มทวีปยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ ที่มีวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า 70,000 แห่ง สร้างรายได้รวมกว่า 18.5 พันล้านปอนด์ต่อปี และยังเป็น การช่วยเหลือให้คนด้อยโอกาสมีงานทำ ทั้งนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากยังถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่กำหนดเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือ การมุ่งขจัดความยากจนทุกรูปแบบที่สำคัญ แม้แต่ในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) ก็ยังมองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนด้วย⁽¹⁾

จากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของแผนอาหารเพื่อสุขภาพของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เน้นถึงระบบอาหารที่ยั่งยืน (Sustainable Food Systems: SFS) ซึ่งหมายถึง ระบบอาหารที่ให้ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการแก่ทุกคนในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการสำหรับคนรุ่นต่อไป ภายใต้การทำงานบนพื้นฐานของหลักการและแนวคิด ระบบห่วงโซ่อาหารสุขภาพ โดย (1) เพิ่มสัดส่วนประชากรที่มีภาวะสุขภาพและโภชนาการสมดุล ลดพฤติกรรมบริโภคที่ไม่ถูกต้อง อันเป็นสาเหตุของโรคที่มีความชุกเพิ่มขึ้น ได้แก่ ภาวะอ้วน เบาหวาน และความดันโลหิตสูง ที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต (2) เสริมสร้างคุณภาพและความปลอดภัยทางอาหาร ดำเนินงานเพื่อลดการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์และสารเคมี และ (3) เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ทุกคนในทุกเวลาสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอ ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ

ดังนั้น การจะมุ่งไปสู่ระบบอาหารที่ยั่งยืนได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าในระบบต่างๆ ของเกษตรอินทรีย์ที่จะนำไปสู่อาหารที่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค โดยต้องดำเนินการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยให้ความสำคัญตั้งแต่ต้นทางคือ ศักยภาพของผู้ผลิต ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัย ระบบโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลผลิต การกระจายผลผลิต การจำหน่าย ตลาด และการจัดการด้านการตลาด การบริการ และผู้บริโภค ตลอดจนการพัฒนาผู้บริโภคให้เกิดความรอบรู้ด้านอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการกำกับติดตามที่ดี อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะช่วยยกระดับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน เป็นการรวมตัวกันของสมาชิกชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญอักเนส ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ที่รวมขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นต้นแบบแหล่งผลิตพืชผักเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการผลิตบริโภคอาหารสุขภาพจากผลผลิตพืชผักผลไม้เกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่พ.ศ. 2557 รวมถึงการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใน พ.ศ. 2564 เป็นหนึ่งในชุมชนคาทอลิกที่รวมกันเรียกว่า สังฆมณฑลราชบุรี (มิสซังคาทอลิกกรุงเทพฯ เขตราชบุรี) ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี สมุทรสงคราม และเพชรบุรี มีภาคีเครือข่ายชุมชน องค์กร หน่วยงานมากกว่า 30 แห่ง มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตวิญญาณ โดยเน้น “คนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนา ตามหลักธรรมคำสอนคาทอลิก” ภายใต้การทำงานร่วมกันของแกนนำชุมชน ในการส่งเสริมสมาชิกชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ให้มีคุณภาพและสุขภาพที่ดี นอกจากการพัฒนากระบวนการผลิต การเชื่อมโยง และแหล่งบริโภคแล้วยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแกนนำรุ่นสู่รุ่นที่หลากหลายผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม มุ่งมั่นพัฒนาสมาชิกในชุมชนและเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคให้เป็นชุมชนต้นแบบการผลิตบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ภายใต้ระบบอาหารที่ยั่งยืน

กระบวนการในการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน อักเนสสถานีเกษตรแปงปัน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการตนเอง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนและเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในภาคการผลิตพืชผักผลไม้จากเกษตรอินทรีย์ กล่าวคือ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งช่วยให้เกษตรกรสามารถแบ่งปันองค์ความรู้และการบริหารจัดการในการผลิตพืชผักผลไม้จากเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจรได้ นอกจากนี้ ยังมีการบริหารจัดการด้านการจัดจุดเชื่อมโยงจุดนัดพบไปยังกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน โรงพยาบาล ตลาดสีเขียว และสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งการร่วมมือกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการต่อยอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี เพื่อการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการต่อผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น และการบริหารจัดการที่เป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชน อักเนสสถานีเกษตรแปงปัน จังหวัดราชบุรี และเพื่อสร้างโมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอาหารชุมชนด้วยการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ตามแนวทางของเกษตรแปงปัน เพื่อความยั่งยืนของชุมชน รวมทั้งถอดบทเรียนชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร และองค์กร โดยอาศัยกระบวนการประชุมกลุ่มเพื่อนำรูปแบบการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนอาหารเพื่อสุขภาวะของวิสาหกิจชุมชนต้นแบบไปดำเนินการ มีการประเมินผลการดำเนินการเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งงานวิจัยนี้คาดว่าจะได้รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชน และได้โมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอาหารชุมชน ด้วยการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนได้แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไปปรับใช้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อักเนสสถานีเกษตรแปงปัน

วิธีการศึกษา

ใช้แนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR)

กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเกลียวของวงจรการสะท้อนคิด และการปฏิบัติเริ่มจากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้น สะท้อนคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง และลงมือปฏิบัติตามแผน สังเกตผลจากการปฏิบัติและวางแผนซ้ำจนกว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ให้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการปฏิบัติทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่แต่ละขั้นตอนผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เป็นการเสริมพลังอำนาจให้ความอิสระและสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในปัจจุบันบุคคล ทำให้เข้าใจอย่างมีวิจารณญาณ และเป็นการสะท้อนคิดในประเด็นต่างๆ ในสังคม⁽²⁾ ดังนั้น จากแนวคิดดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การสังเกตก่อนทำวิจัย ได้แก่ การร่วมกับชุมชน ผ่านการบูรณาการนักวิจัยเข้ากับชุมชน การร่วมกันสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน การเผยแพร่แนวคิด PAR แก่ชุมชนผ่านการประชุม การสนทนากลุ่ม และการอบรมให้ความรู้
2. การสะท้อนคิด โดยการศึกษาวិเคราะห์ปัญหาชุมชนจากการสอบถาม การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ตลอดจนจนการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และทำเป็นข้อตกลงร่วมกัน
3. การจัดทำแผน ผ่านการอบรมทีมงานเพื่อกำหนดงานของวิสาหกิจชุมชน การกำหนดกิจกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ การจัดสรรทรัพยากร การติดตามประเมินผลโดยผู้ร่วมดำเนินงาน
4. การดำเนินกิจกรรมตามแผน ผ่านการบริหารจัดการโดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การกำกับติดตาม การให้คำปรึกษา และการฝึกอบรม โดยภาคีเครือข่ายและนักวิชาการ
5. การเผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการเปิดพื้นที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะในเรื่องของการผลิตพืชผักผลไม้จากเกษตรอินทรีย์

ขอบเขตของการวิจัย

ระยะเวลา

มกราคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2565

ขอบเขตเชิงพื้นที่

ขอบเขตของพื้นที่ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยในพื้นที่ที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ได้ดำเนินการ และภาคีเครือข่าย ได้แก่

2.1 ต้นแบบแหล่งผลิต (1) การบำรุงดิน โดยต้นทองหลางที่บ้าน อ.นพดล เขียววิทย์ ตำบลหินสี อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี (2) สถานีเกษตรแบ่งปัน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ (3) บ้านสมาชิกวิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน

2.2 ต้นแบบการจัดจุดเชื่อมโยง นัดพบ (1) โรงเรียนดรุณราชบุรีวิเทศศึกษา (2) โรงพยาบาลสวนผึ้ง (3) ตลาดวิถีธรรมชาติ (4) สถานที่ท่องเที่ยวโคโรฟิลด์ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี (5) โรงพยาบาลบางแพ (6) สามเณรลาโยนาซาเรท อำเภอบ้านโป่ง และ (7) โรงเรียนเทพินทร์พิทยา

2.3 ต้นแบบการพัฒนาผู้ประกอบการ ได้แก่ ที่ทำการวิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ซึ่งจัดทำเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของจังหวัดราชบุรี โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาอยู่ในกรอบที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาต้นแบบ และสร้างโมเดลระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน อาศัยการสานพลังความร่วมมือและการพัฒนาอย่างบูรณาการของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การวิจัยนี้เน้นศึกษาเฉพาะการผลิตผักผลไม้จากเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่เป้าหมายโดยมีประเด็นการพัฒนาทั้งแหล่งผลิต การจัดเก็บ และการจัดจำหน่าย การจัดจุดเชื่อมโยง ภายใต้การบริหารจัดการโดยวิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน

ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน และภาคีเครือข่าย โดยจัดแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย (1) ต้นน้ำ ได้แก่ การผลิตผักผลไม้จากเกษตรอินทรีย์ (2) กลางน้ำ ได้แก่ การจัดการผลผลิต การจัดเก็บและการกระจายผลผลิต และ (3) ปลายน้ำ ได้แก่ การพัฒนาผู้ประกอบการ ทั้งผู้ประกอบการทั่วไป และผู้ประกอบการในสถาบัน (โรงพยาบาล โรงเรียน สถานพักฟื้น สถานบำบัด บ้านพักผู้สูงอายุ บ้านพักแรงงานชาติพันธุ์ และสถานสงเคราะห์) ตลอดจนการบริหารจัดการข้อมูล และการสื่อสาร

ผลการศึกษา

1. รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชน

1.1 บริบทของวิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน

ราชบุรีเป็นจังหวัดเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษ และเป็นมรดกตกทอดมายังลูกหลาน การทำเกษตรกรรมแบบเก่าซึ่งนิยมใช้สารเคมี เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีลักษณะสวยงาม ไม่มีแมลงกัดแทะ ตรงกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค พฤติกรรมกรรมการทำเกษตรในลักษณะเช่นนี้ถูกถ่ายทอดไปยังเกษตรกรรุ่นหลังๆ สืบมา ผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดราชบุรีมีหลากหลายชนิด มีการกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “เมืองเกษตรสีเขียว เศรษฐกิจมั่นคง สังคมมีสุข” มีการรวมกลุ่ม และพัฒนาภาคีเครือข่ายส่งเสริมการผลิตเพื่อการบริโภคอาหารปลอดภัยเป็นต้นทุน มีนักวิชาการ นักวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อน ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งและขยายภาคีเครือข่ายตลาดสีเขียว ชุมชน แหล่งบริโภคต่างๆ และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม ยังขาดความต่อเนื่องและการพัฒนาชุมชนเชิงคุณภาพ รวมทั้งระบบกลไกการกำกับติดตามที่เหมาะสมกับวิถีบริบทในด้านการบริหารจัดการด้านเกษตรกรสู่อาหารที่ดีและยั่งยืน ส่งผลให้ขาดองค์ความรู้การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ขาดการพัฒนานวัตกรรม และระบบเศรษฐกิจชุมชนครอบคลุมทั้งประชาชนกลุ่มปกติตามวัย กลุ่มเปราะบาง ด้อยโอกาส และกลุ่มคนพิการ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการพัฒนา ต่อยอดเชิงคุณภาพในการพัฒนาพื้นที่นาร่องชุมชนอาหารต้นแบบสู่พลเมืองอาหารเพื่อสุขภาพ ภายใต้ระบบอาหารที่ยั่งยืน ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชน และเครือข่ายคุ้มครองทางสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง โดยพัฒนาพื้นที่ชุมชนต้นแบบ “ชุมชนอาหาร” พื้นที่ความสัมพันธ์ของผู้คนให้มีความตระหนัก และนำสู่การร่วมกันผลิตอาหารที่ดีทำให้เกิดการเข้าถึงอาหารที่หลากหลาย ปลอดภัย ทั่วถึง เป็นธรรม ที่ครอบคลุมสมาชิกชุมชนและภาคีเครือข่ายที่หลากหลายที่ครอบคลุมสมาชิกชุมชน ภาคีเครือข่ายใน

พื้นที่ชุมชนเกษตรกรในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกและเครือข่าย วิชากิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน (ชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญอักเนส) ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และ (2) กลุ่มผู้บริโภค ทั้งผู้บริโภคในชุมชน (เด็ก วัยทำงาน ผู้สูงอายุ) และผู้บริโภคตามสถาบัน (คนไข้ นักเรียน เครือข่าย) กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานต่างด้าว รวมถึงกลุ่มเปราะบาง เน้นการขับเคลื่อนชุมชนต้นแบบอาหารเพื่อสุขภาพ ด้วยการพัฒนาแกนนำในชุมชนให้เป็นกระบวนกรและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ (กลุ่มผู้ผลิต) รวมถึงสมาชิกที่เป็นภาคีเครือข่าย การผลิตการบริโภค ส่งเสริมการผลิตบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ให้มีความรอบรู้และพฤติกรรมผลิตบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา มีส่วนร่วม บูรณาการ ต้นแบบแหล่งผลิต (ต้นน้ำ) ระบบการเชื่อมโยง (กลางน้ำ) และการพัฒนาแหล่งบริโภค ผู้บริโภค (ปลายน้ำ) รองรับสถานการณ์ปกติและการเผชิญกับภาวะวิกฤต

วิชากิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน เป็นการรวมตัวกันของสมาชิกชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญอักเนส ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ที่ร่วมขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นต้นแบบแหล่งผลิตพืชผักเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการผลิตบริโภคอาหารสุขภาพจากผลผลิตพืชผักผลไม้เกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่พ.ศ. 2557 รวมถึงการจัดตั้งวิชากิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใน พ.ศ. 2564 เป็นหนึ่งในชุมชนคาทอลิกที่รวมกันเรียกว่า สังฆมณฑลราชบุรี (มิสซังคาทอลิกกรุงเทพฯ เขตราชบุรี) ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี สมุทรสงคราม และเพชรบุรี มีภาคีเครือข่ายชุมชน องค์กร หน่วยงานมากกว่า 30 แห่ง มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตวิญญาณ โดยเน้น “คนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนา ตามหลักธรรมคำสอนคาทอลิก” ภายใต้การทำงานร่วมกันของแกนนำชุมชน ในการส่งเสริมสมาชิกชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ให้มีคุณภาพและสุขภาพที่ดี นอกจากการพัฒนากระบวนการผลิต การเชื่อมโยง และแหล่งบริโภคแล้วยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแกนนำรุ่นสู่รุ่นที่หลากหลาย

ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม มุ่งมั่นพัฒนาสมาชิกในชุมชน เครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคให้เป็นชุมชนต้นแบบการผลิต การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ภายใต้ระบบอาหารที่ยั่งยืน ทั้งนี้ มีการถอดองค์ความรู้เป็นรูปแบบการขับเคลื่อนชุมชนผลิตบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพจากผลผลิตเกษตรอินทรีย์ “ราชบุรีโมเดล” ส่งเสริมปรับปรุงเป็น “โมเดลเกษตรแบ่งปัน”

1.2 การพัฒนาต้นแบบแหล่งผลิต (ต้นน้ำ)

กระบวนการผลิตพืชผักผลไม้ของวิชากิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน เป็นการใช้อนุภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมกับกระบวนการปลูกพืชผักแบบเกษตรอินทรีย์ (organic agriculture) มุ่งส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์บนวิถีชุมชน กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ชุมชน บริเวรใกล้เคียง ได้แก่ ภูมิปัญญา ปักจี้และวัสดุบำรุงดิน พืชผักป้องกันศัตรูพืชในชุมชนและบริเวรใกล้เคียง ผสานกับผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการจากภาคีเครือข่าย มาร่วมออกแบบประเมิน และพัฒนากระบวนการผลิต ทั้งนี้ มีกระบวนการผลิตแบ่งเป็น 3 ช่วงสำคัญ

1.3 การพัฒนาต้นแบบการจัดจุดเชื่อมโยง (กลางน้ำ)

เพื่อเป็นการกระจายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้แก่ผู้บริโภคทุกกลุ่ม ทั้งผู้บริโภคที่อยู่ในสถาบันต่างๆ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สถานสงเคราะห์ สถาบันบำบัด ซึ่งผู้บริโภคเหล่านี้ทางสถาบันจะเป็นผู้จัดซื้อและจัดทำอาหารสำหรับบริโภค นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงบริบทชีวิต ทั้งช่วงวัยต่างๆ กลุ่มเฉพาะและกลุ่มเปราะบางอีกด้วย โดยได้จัดทำเป็นรณโมบายเกษตรแบ่งปันที่สามารถบรรจุและจัดแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังจุดต่างๆ ได้อย่างสะดวก สะอาด และปลอดภัย เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง

1.3.1 การพัฒนาต้นแบบการจัดจุดเชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การจัดจุดเชื่อมโยงมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน จึงได้ทำการศึกษาและกำหนดเป็นรูปแบบการจัดแสดงจำนวน 3 รูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่ไปจัดจุดเชื่อมโยง โดยแต่ละแบบมีรายละเอียดที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของสถานที่และผู้บริโภค

1.3.2 การจัดจุดเชื่อมโยง เป็นการเชื่อมโยงกับสถาบันต่างๆ ทั้งโรงพยาบาล โรงเรียน เพื่อทำการนำผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไปจัดจำหน่ายโดยการจัดเป็นบูธเป็นประจำทุกสัปดาห์ มีการนัดหมายไว้ล่วงหน้า โดยผู้บริโภคสามารถ

สั่งของล่วงหน้าผ่านแอปพลิเคชัน Line OA ของวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปันได้จัดจุดนัดพบจำนวน 3 จุด ดังนี้ (1) โรงเรียนนรฤนาราชบุรีวิเทศศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2) ตลาดวิถีธรรมชาติ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และ (3) โรงพยาบาลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

1.3.3 การจัดจุดนัดพบ เป็นการเชื่อมโยงกับสถาบันต่างๆ ทั้งโรงพยาบาล โรงเรียน เพื่อทำการนำผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไปจัดจำหน่ายโดยการใช้รถโมบายเกษตรอินทรีย์ไปจอดให้บริการตามจุดต่างๆ ที่มีการนัดหมายไว้ล่วงหน้า โดยผู้บริโภคสามารถสั่งของล่วงหน้าผ่านแอปพลิเคชัน Line OA ของวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน โดยรถโมบายเกษตรแบ่งปันจะจอดให้บริการสถานที่ละประมาณ 1 ชั่วโมง ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปันได้จัดจุดนัดพบ จำนวน 2 จุด ดังนี้ (1) บ้านอบรมนาชาเรื่อ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และ (2) โรงพยาบาลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

1.3.4 การเชื่อมโยงกับผู้บริโภคในสถาบัน เป็นการเชื่อมโยงกับสถาบันต่างๆ ทั้งโรงพยาบาล โรงเรียน สถานสงเคราะห์ สถานบำบัด เพื่อทำการนำผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไปส่งให้โดยตรงกับทางสถาบัน เพื่อใช้ในการประกอบอาหารสำหรับบุคลากรในสถาบัน โดยการสั่งล่วงหน้าผ่านแอปพลิเคชัน Line OA ของวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปันได้จัดจุดเชื่อมโยงจำนวน 3 จุด ดังนี้ (1) โรงเรียนเทพินทรพิทยา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (2) โรงพยาบาลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี และ (3) โรงพยาบาลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

1.3.5 การแบ่งปันให้กับผู้บริโภคในสถานสงเคราะห์ สถานบำบัดเป็นการเชื่อมโยงเพื่อแบ่งปันผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้กับสถาบันต่างๆ เช่น สถานสงเคราะห์ สถานบำบัด ฯลฯ โดยการนำผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไปส่งให้โดยตรงกับทางสถาบัน เพื่อใช้ในการประกอบอาหารสำหรับบุคลากรในสถาบัน โดยไม่คิดมูลค่า ถือเป็น การแสดงความรักตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา โดยการแบ่งปันแก่ผู้ยากไร้ คนชายขอบ กลุ่มเฉพาะ และกลุ่มเปราะบาง เป็นต้น

1.3.6 การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์สามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ได้มีการออกแบบเครื่องมือเพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริโภค โดยคัดเลือกผลผลิตจาก 2 ปัจจัย คือ (1) จากความนิยมของผู้บริโภค และ (2) ความสามารถในการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งผลิตภัณฑ์เป็น 8 ประเภท พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ควรส่งเสริมให้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ มีดังนี้ (1) พืชผักขนาดยาว ได้แก่ ผักกูด ผักบุ้งจีน ถั่วฝักยาว (2) พืชผักขนาดสั้น ได้แก่ ข้าวโพดอ่อน กระเจี๊ยบเขียว แตงกวา (3) สมุนไพร เครื่องเทศ ได้แก่ จิงจูฉ่าย (4) ผลไม้ ได้แก่ กล้วยน้ำว้า (5) ไข่ไก่อารมณ์ดี (6) การแปรรูปอาหารจากพืชผักอินทรีย์ ได้แก่ ผัดหมี่ห่อใบตอง ผัดไทยห่อใบตอง (7) การแปรรูปขนมจากพืชผักอินทรีย์ ได้แก่ เค้กกล้วยน้ำว้า ถ้วยฟูฟักทอง ขนมชั้นใบเตย และ (8) เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ได้แก่ น้ำใบเตย น้ำอัญชันมะนาว น้ำเก๊กฮวย น้ำกระเจี๊ยบ น้ำข้าวโพด ทั้งนี้ จากการจัดจุดเชื่อมโยงพบว่า ผู้บริโภคไม่รู้จักพืชผักแต่ละชนิด และเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพซึ่งมีหลายชนิดที่ผู้บริโภคสับสน แยกไม่ออก จึงได้มีการออกแบบพัฒนาสติ๊กเกอร์ทั้ง 8 ประเภทผลิตภัณฑ์เพื่อให้ข้อมูลที่ชัดเจนครบถ้วนแก่ผู้บริโภค ดังภาพที่ 1

1.3.7 การส่งเสริมการขาย จากการจัดจุดเชื่อมโยงจุดนัดพบ ทำให้ทราบข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการพืชผักหลากหลายชนิดในปริมาณที่ไม่มาก เหมาะสมกับครอบครัวขนาดเล็ก การจัดผักเป็นชุด ชุดละประมาณ 4-5 ชนิด ที่วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ได้จัดทำขึ้น จึงไม่ตอบโต้กับผู้บริโภคกลุ่มนี้ที่ต้องการปริมาณผักไม่มาก แต่ต้องการหลากหลายชนิดผัก จึงได้ทำการส่งเสริมการขายใน 2 แนวทาง ดังนี้ (1) การลดราคา โดยจัดโปรโมชั่น ชื้อ 3 ชุดในราคา 70 บาท (จากปกติ 75 บาท) และ (2) บุกเฟตผัก ในราคาเดียวคือ ชุดละ 5 บาท เพื่อให้ผู้บริโภคได้ผักตามปริมาณที่ต้องการใช้จริง

1.4 การพัฒนาต้นแบบการพัฒนาผู้บริโภค (ปลายน้ำ)

1.4.1 การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ

1) เว็บไซต์ “www.csaorganicstation.com” Website ถือเป็นสื่อหลักที่วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใช้เพื่อเผยแพร่ข้อมูล องค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการดำเนินงาน ใช้สำหรับรายงานความก้าวหน้า

ภาพที่ 1 การพัฒนาสติกเกอร์ติดผลิตภัณฑ์

ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลต่างๆ เก็บรวบรวมองค์ความรู้ สื่อต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชน และภาคีเครือข่ายได้จัดทำขึ้น

2) เฟซบุ๊ก “น. อักแนส เกษตรอินทรีย์” Facebook เป็นอีกสื่อหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใช้เพื่อเผยแพร่การดำเนินงาน ความเคลื่อนไหว ความคืบหน้า ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งข้อมูลนั้นจะอัปเดตตลอดเวลา ทำให้ผู้ติดตามได้รับข้อมูล ข่าวสาร และรูปภาพกิจกรรม ผ่านทางเฟซบุ๊กได้อย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์

3) ยูทูป “สถานีเกษตรแบ่งปัน ณราชบุรี” ช่อง YouTube เป็นอีกสื่อหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใช้เพื่อเผยแพร่สื่อภาพเคลื่อนไหว ที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ได้จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ทั้งด้านการผลิต การบำรุงรักษา การจัดเก็บ และจัดส่ง ผลผลิตเกษตรอินทรีย์

4) ดิจิต็อก “สถานีเกษตรแบ่งปัน ณ ราชบุรี” ช่อง TikTok ในปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อภาพเคลื่อนไหวสั้นๆ

ได้รับความนิยมสูงมากในหมู่เด็กและเยาวชน ช่องนี้จึงเป็นอีกสื่อหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใช้เพื่อเผยแพร่สื่อภาพเคลื่อนไหว ขนาดสั้นๆ ที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ได้จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ทั้งด้านการผลิต การบำรุงรักษา การจัดเก็บและจัดส่ง ผลผลิตเกษตรอินทรีย์

5) ไลน์ “สถานีเกษตรแบ่งปัน ณ ราชบุรี” Line OA เพื่อให้การติดต่อสื่อสารระหว่างวิสาหกิจชุมชน กับผู้บริโภค สามารถดำเนินการได้อย่างปัจจุบันทันที เพื่อการส่งผลผลิต การนัดพบ การส่งเสริมการขาย แอปพลิเคชันไลน์จึงเป็นอีกสื่อหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคโดยตรง

1.4.2 การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่ออินโฟกราฟิก เป็นอีกสื่อหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชน น. อักแนส สถานีเกษตรแบ่งปัน เลือกใช้เพราะสามารถตอบโจทย์ได้เป็นอย่างดี เหมาะสมกับยุคสมัย กล่าวคือ เป็นการนำภาพมาใช้แทนข้อความ และ

เปลี่ยนการสื่อสารให้สามารถมองเห็นและเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น โดยสื่ออินโฟกราฟิก จะทำการย่อยข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบของภาพ แผนภูมิ แผนผัง สัญลักษณ์ หรือกราฟต่างๆ และยังสามารถใส่สีหรือออกแบบลูกเล่นให้ดูสวยงามเพื่อเพิ่มความน่าสนใจได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เมื่อออกแบบสื่ออินโฟกราฟิกแล้ว จะทำการพิมพ์และนำไปติดตั้งจุดเชื่อมโยงต่างๆ เพื่อให้ข้อมูล ความรู้แก่ผู้บริโภค

1.4.3 รถโมบายเกษตรแบ่งปัน เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ และข้อมูลต่างๆ สู่อุปบริโภค วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน จึงได้ออกแบบสติ๊กเกอร์สำหรับติดที่รถโมบายเกษตรแบ่งปัน โดยเลือกสรรคำที่ช่วยส่งเสริมกระตุ้นเตือนให้เกิดความตระหนักในการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้ทุกครั้งที่ออกไปจัดจุนจัดพบตามสถานที่ต่างๆ

1.4.4 การจัดหลักสูตรการพัฒนาแกนนำ เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่แกนนำผู้บริโภคที่สนใจ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน จึงได้ออกแบบหลักสูตรการอบรม จำนวน 7 หลักสูตร ดังนี้ (1) หลักสูตรสำหรับพัฒนากระบวนการ (2) หลักสูตรสำหรับแกนนำครู (3) หลักสูตรสำหรับแกนนำวิทยากร กลุ่มแม่บ้าน (4) หลักสูตรสำหรับแกนนำนักศึกษา (5) หลักสูตรสำหรับแกนนำเด็กเล็ก-เด็กโต (เยาวชน) (6) หลักสูตรสำหรับแกนนำผู้สูงอายุ และ (7) หลักสูตรพัฒนาผู้จัดจุดเชื่อมโยง

1.4.5 การเปิดพื้นที่เป็นศูนย์เรียนรู้ประจำจังหวัดราชบุรี จากการเปิดพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี ได้คัดเลือกและมอบป้ายที่แสดงถึงการเป็นศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ให้แก่ วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน

1.5 การกำกับติดตามเพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบ

กระบวนการกำกับติดตามได้นำแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning community: PLC) โดยร่วมมือกับเครือข่ายนักวิจัย และแกนนำชุมชน โดยมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) การสร้างทีมชุมชน (community) เป็นการสร้างทีมชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์ แนวคิด ร่วมกัน

2) การลงมือปฏิบัติ (practice) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผน ข้อตกลงของทีมชุมชน

3) การสะท้อนคิด (reflection) เป็นการสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติ

4) การประเมินผล (evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาสมรรถนะของทีมชุมชน

5) การพัฒนาเครือข่าย (network development) เป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา

ทั้งนี้ เพื่อให้การกำกับติดตามดังกล่าวดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการใช้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารออนไลน์ คือ แอปพลิเคชันไลน์ โดยการตั้งกลุ่มไลน์ เพื่อการประชุมกำกับติดตาม การถ่ายภาพการดำเนินงานต่างๆ เพื่อให้ที่ประชุมรับทราบ และช่วยกันพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นให้เป็นมาตรฐานตามที่ตกลงไว้ในมติที่ประชุม โดยมีทีมนักวิชาการ นักวิจัย และแกนนำชุมชน ร่วมกันประชุมเพื่อกำกับติดตามในทุกๆ 2 สัปดาห์

2. สร้างโมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอาหารชุมชนด้วยการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน

จากการดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้พัฒนาโมเดลต่างๆ เริ่มตั้งแต่ราชบุรีโมเดล และการปรับปรุงสู่โมเดลเกษตรแบ่งปัน เพื่อให้รองรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งภาวะปกติและภาวะวิกฤติอาหาร และนำสู่การออกแบบโมเดลระบบเศรษฐกิจชุมชนอาหาร เพื่อรองรับการขับเคลื่อนต้นแบบบูรณาการระบบอาหารตลอดห่วงโซ่ ด้วยการศึกษาวิจัยสังเคราะห์ต้นแบบบูรณาการระบบอาหารตลอดห่วงโซ่ (ขั้นตอน เงื่อนไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง) โดยเน้นการสังเคราะห์ต้นแบบเชิงบูรณาการกลุ่มผู้ผลิตสู่อุปบริโภค บริโภคในพื้นที่ เครือข่าย และช่องทาง (ระบบ รูปแบบการเชื่อมโยง) เพื่อนำสู่การเสนอรูปแบบ ระบบเศรษฐกิจอาหารชุมชน กระบวนการ และแนวทางการพัฒนา ต่อยอดสู่ความยั่งยืน ตลอดจนจัดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนด้วยการนำรายได้จากการจัดส่งผลผลิตตามช่องทางต่างๆ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิต ฯลฯ มาออกแบบเป็นโมเดลระบบเศรษฐกิจอาหารชุมชน โดยการ

1) สังเคราะห์ช่องทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

2) พัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนเชิงบูรณาการกลุ่มผู้ผลิตสู่แหล่งบริโภค

3) การถอดบทเรียนรูปแบบการประกอบการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่

4) สังเคราะห์แนวทางเพื่อพัฒนาต่อยอดสู่ความยั่งยืน จึงได้เป็น “โมเดลเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเกษตรแบ่งปัน” ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ (1) ระบบที่ส่งเสริมชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะสู่พลเมืองอาหาร ซึ่งก็คือโมเดลเกษตรแบ่งปัน (2) ระบบเศรษฐกิจชุมชน การบริหารจัดการ และ (3) ระบบชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะ: ต้นแบบนวัตกรรมการขับเคลื่อนชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

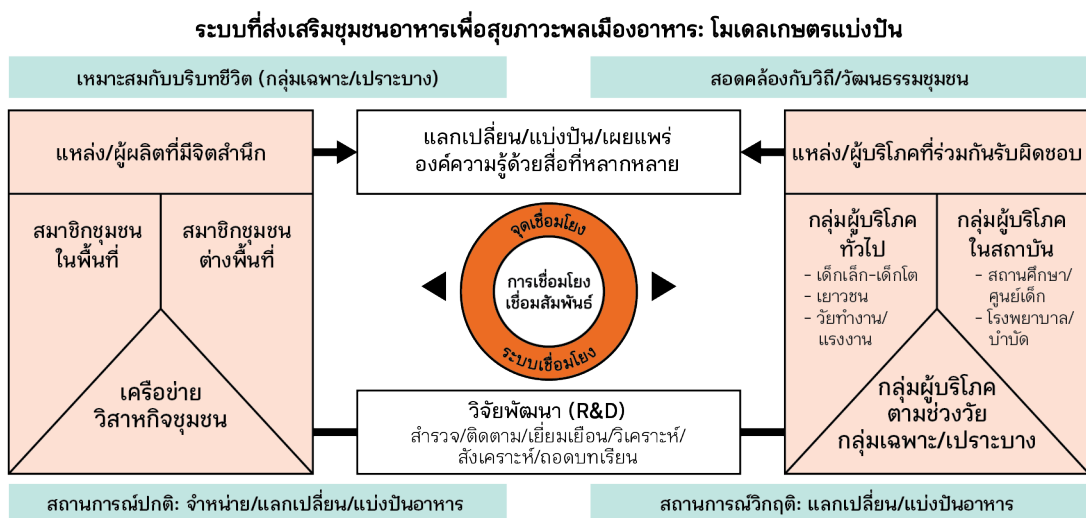
ส่วนที่ 1 ระบบที่ส่งเสริมชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะสู่พลเมืองอาหาร เป็นการนำโมเดลเกษตรแบ่งปันที่ได้พัฒนาต่อยอดจากราษฎรโมเดล โดยการเพิ่มกลุ่มเฉพาะและกลุ่มเปราะบาง และให้ครอบคลุมทั้งภาวะปกติและภาวะวิกฤตอาหาร จึงได้เป็นระบบที่ส่งเสริมชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะสู่พลเมืองอาหาร โดยมีนิยามดังต่อไปนี้ “โมเดลเกษตรแบ่งปัน” เป็นการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนมุ่งสู่พลเมืองอาหาร ภายใต้ระบบอาหารที่ยั่งยืน ด้วยการขับเคลื่อนชุมชนต้นแบบอาหารเพื่อสุขภาพะ ออกแบบระบบเศรษฐกิจชุมชนอาหาร เน้นการบูรณาการต้นน้ำ (แหล่งผลิต) กลางน้ำ (จุดเชื่อมโยง) และปลายน้ำ (แหล่งบริโภค) ตลอดจนบูรณาการสู่บริบทชีวิต (ช่วงวัย กลุ่มปกติ กลุ่มเปราะบาง) และวัฒนธรรมชุมชน ครอบคลุมสมาชิกในชุมชน และสมาชิกต่างพื้นที่ ภาคีเครือข่าย ที่ร่วมเจตนาารมณ์ที่จะขับเคลื่อนชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะทั้งในยามปกติ และในภาวะวิกฤตอาหาร โดยมุ่งสู่การเป็น “ชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะ พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน”

สู่พลเมืองอาหาร ภายใต้ระบบอาหารที่ยั่งยืน บนวิถีการทำเกษตรอินทรีย์ อันเป็นการอภิบาลชุมชนเพื่อประกาศข่าวดีวิถีใหม่ ด้วยหลัก “ความรัก” ตามคำสอนคริสต์ศาสนาวิถีชีวิต วิถีชุมชน รักตนเองอย่างถูกต้อง รักคนอื่นอย่างถูกวิธี เริ่มที่การผลิตการบริโภคอาหารสุขภาพะ ภายใต้สโลแกนที่ว่า “เกษตรแบ่งปัน กินพอดี อยู่พอเพียง” ดังภาพที่ 2

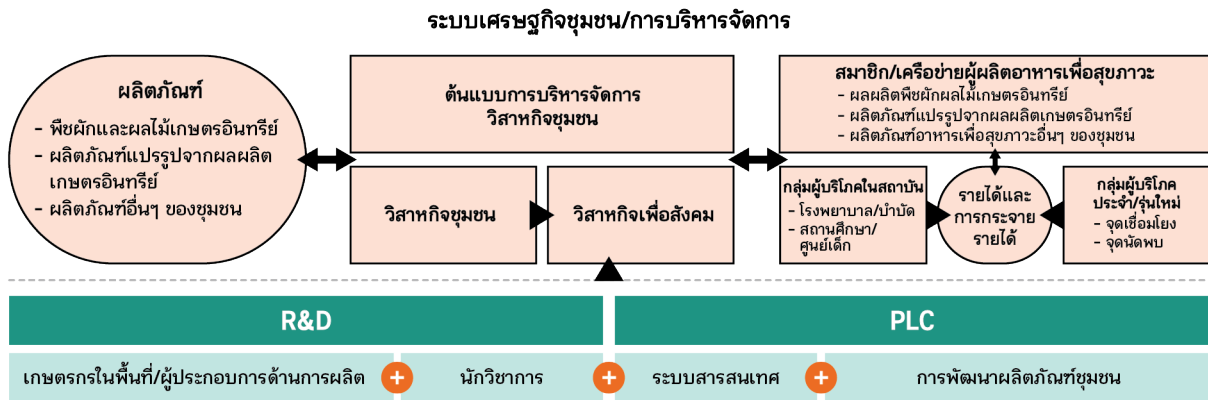
ส่วนที่ 2 ระบบเศรษฐกิจชุมชน การบริหารจัดการอันประกอบไปด้วย ต้นแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน และมุ่งสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และการดำเนินการของโครงการ มีสมาชิกและเครือข่ายผู้ผลิตอาหารเพื่อสุขภาพะ ร่วมกันบริหารจัดการ มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีรายได้และการกระจายรายได้ที่แน่นอนชัดเจนและต่อเนื่อง ภายใต้การกำกับดูแลของนักวิชาการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังภาพที่ 3

ส่วนที่ 3 ระบบชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะ: ต้นแบบนวัตกรรมการขับเคลื่อนชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะ อันประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำ (ต้นแบบการผลิต) กลางน้ำ (ต้นแบบการจัดจุดเชื่อมโยง) และปลายน้ำ (ต้นแบบการพัฒนาผู้บริโภค) ตลอดจนความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ รวมถึงการสร้างคุณค่าเป็นมูลค่าเพื่อพัฒนานวัตกรรมพัฒนาคน ส่งเสริมภาคีเครือข่าย พัฒนาพื้นที่ และพัฒนาฐานข้อมูล ดังภาพที่ 4

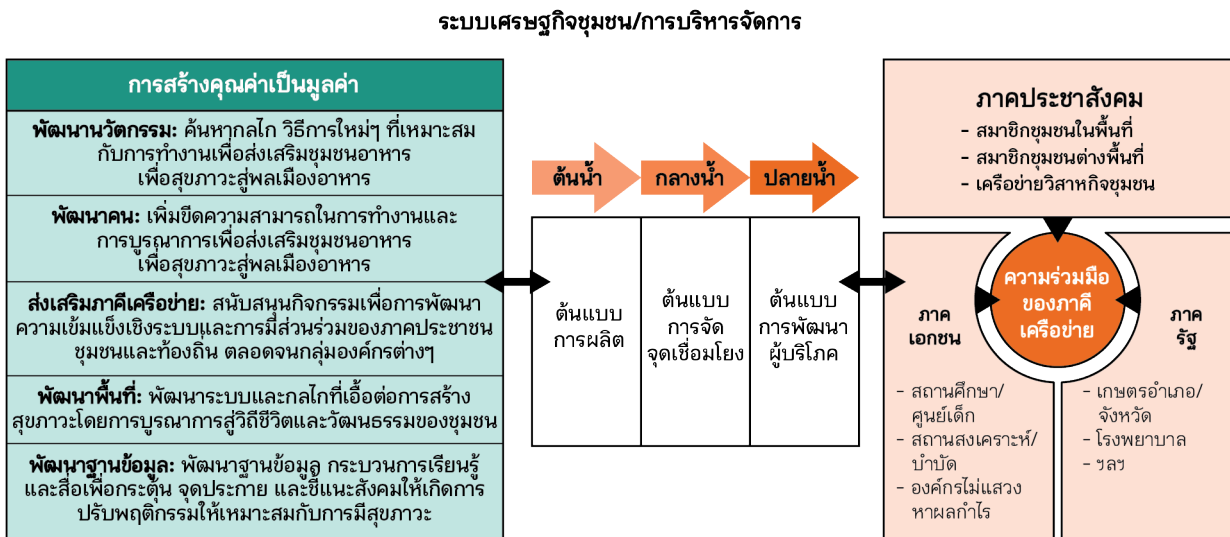
ภาพที่ 2 โมเดลเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเกษตรแบ่งปัน ส่วนที่ 1 (ระบบที่ส่งเสริมชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพะสู่พลเมืองอาหาร: โมเดลเกษตรแบ่งปัน)

ภาพที่ 3 โมเดลเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเกษตรแบ่งปัน ส่วนที่ 2 (ระบบเศรษฐกิจชุมชน การบริหารจัดการ)

ภาพที่ 4 โมเดลเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเกษตรแบ่งปัน ส่วนที่ 3 (ระบบชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพ: ต้นแบบนวัตกรรม การขับเคลื่อนชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพ)

วิจารณ์

ส่วนที่ 1 ระบบที่ส่งเสริมชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพสู่พลเมืองอาหาร

เป็นการนำโมเดลเกษตรแบ่งปัน ที่ได้พัฒนาต่อยอดจากราชบุรีโมเดล โดยการเพิ่มกลุ่มเฉพาะและกลุ่มเปราะบาง และให้ครอบครัวทุกภาวะปกติและภาวะวิกฤตอาหาร จึงได้เป็นระบบที่ส่งเสริมชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพสู่พลเมืองอาหาร สอดคล้องกับสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา⁽³⁾ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่ององค์ความรู้การพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม: การขับเคลื่อน

นโยบายจากระดับชาติสู่การขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ พบว่าความสำเร็จอยู่ที่การจัดกลไกร่วมระดับพื้นที่ บทบาทประชาสังคมในการขับเคลื่อน การจัดระบบเครือข่ายแบบหลวมๆ การสร้างภาคีนโยบายจากระดับพื้นที่ การพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต⁽⁴⁾ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทุนทางสังคมกับการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ในเขตตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า บริบทของทุนทางสังคมสรุปได้ดังนี้ (1) ทุนมนุษย์ อันได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน (2) ทุนทางกายภาพ อันได้แก่ บริบทชุมชน บริบทชุมชน

ใกล้เคียง และโครงสร้างพื้นฐาน (3) ทุนภูมิปัญญาอันได้แก่ สิ่งที่เป็นคุณค่า ระบบคิดหรือชุดขององค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีความเป็นอัตลักษณ์ และ (4) ความสัมพันธ์ฉันทน์เครือข่าย อันได้แก่ การเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน และการต่างตอบแทนกัน บริบทของธุรกิจชุมชน สรุปได้ดังนี้ ธุรกิจชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในชุมชน และอาศัยปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก เป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งการผลิต และบริหารที่เกื้อกูลกัน เหมาะสมต่อวิถีชีวิต ตลอดจนระบบนิเวศของแต่ละชุมชน โดยมุ่งหวังให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และเพื่อให้ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน จะใช้ทุนมนุษย์เป็นผู้นำในการขับเคลื่อน นำทุนที่เป็นภูมิปัญญามาสร้างมูลค่าผ่านตัวผลิตภัณฑ์โดยอาศัยทุนทางกายภาพ และความสัมพันธฉันทน์เครือข่ายซึ่งเป็นทุนที่เอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน มาเป็นทุนหนุนนำการขับเคลื่อน

ส่วนที่ 2 ระบบเศรษฐกิจชุมชน การบริหารจัดการ

อันประกอบไปด้วย ต้นแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน และมุ่งสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และการดำเนินการของโครงการ มีสมาชิกและเครือข่ายผู้ผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ รวมกันบริหารจัดการ มีผู้นำที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ สามารถผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เกิดผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีรายได้และการกระจายรายได้ที่แน่นอนชัดเจนและต่อเนื่อง ภายใต้การกำกับดูแลของนักวิชาการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน⁽⁵⁾ (1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ (2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชน เป็นหลัก (3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน (4) เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล (5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ (6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ (7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัว และชุมชนเป็นเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพล

บัวเปลี่ยนสี และคณะ⁽⁶⁾ ที่พบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ด้านผู้นำ รองลงมา ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านแรงงาน ด้านการตลาด ด้านการเงิน หรือเงินทุน และด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีจุดแข็งในด้านความสามารถด้านการผลิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร เสียงจินดาภาว และเขมิกา แสนโสม⁽⁷⁾ ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทรัพยากร พบว่า เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ การกำหนดทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานด้านการตลาด การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน การบริหารสมาชิก เพื่อเป็นต้นแบบและแนวทางให้วิสาหกิจชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิสาหกิจได้นำไปใช้มีดังนี้

1) การพัฒนาชุมชนให้สามารถประกอบอาชีพได้ด้วยการพัฒนาตัวเองนั้น ชุมชนต้องสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง และมีความพยายามในการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยสมาชิกในชุมชนต้องสามารถทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนตนเอง เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา อันจะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนโดยเน้นการพึ่งพาตนเอง

2) แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน จะต้องเริ่มจากการสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง มีผู้นำที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนควรดำเนินการเพื่อช่วยเหลือกันในลักษณะเครือข่ายมีการบริหารเครือข่ายการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่มทั้งในเชิงสังคมและเชิงธุรกิจ และสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงาน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านต่างๆ อีกทั้งยังต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และสร้างตลาดในท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อการสร้างรายได้ของชุมชนท้องถิ่น เกิดความมั่นคงในอาชีพ ทำให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวให้ดีขึ้น

การสร้างรายได้ดังกล่าวก่อให้เกิดแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนจากฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยาธรรณ์ จุลวงศ์⁽⁸⁾ ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวของชุมชนมุ่งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยปัจจัยสำคัญที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวใน 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ทั้งการวางแผนด้านบุคลากร ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและการวางแผนการตลาด (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (3) การมีส่วนร่วมในการประสานงานทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน และ (4) การมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งรวมถึงมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

ส่วนที่ 3 ระบบชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพ: ต้นแบบนวัตกรรม การขับเคลื่อนชุมชนอาหารเพื่อสุขภาพ

อันประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำ (ต้นแบบการผลิต) กลางน้ำ (ต้นแบบการจัดจุดเชื่อมโยง) และปลายน้ำ (ต้นแบบการพัฒนาผู้ประกอบการ) ตลอดจนความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ รวมถึงการสร้างคุณค่าเป็นมูลค่า เพื่อพัฒนานวัตกรรม พัฒนาคน ส่งเสริมภาคีเครือข่าย พัฒนาพื้นที่ และพัฒนาฐานข้อมูล สอดคล้องกับงานวิจัยของศิรินคร เลียงจินดาถาวร และเขมิกา แสนโสม⁽⁷⁾ ที่ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทรัพยากร พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ที่ผ่านการวิเคราะห์จากคณะผู้วิจัยและจากชุมชนที่เป็นเจ้าของวิสาหกิจประกอบด้วยประเด็นในการพัฒนา และกระบวนการพัฒนา ดังต่อไปนี้ (1) การบริหารเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต (2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ (3) การพัฒนาด้านการตลาด ผู้ผลิตจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตนำการตลาด มาเป็นการตลาดนำการผลิต หน่วยงานภาครัฐจะต้องสนับสนุนในการจัดหาสถานที่เพื่อสนับสนุนการแสดงผลสินค้าของชุมชน และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของนุชนาถ ทับครุฑ, ศุภพิชญธน์ บุญเกื้อ และอรอนงค์ อ่ำภา⁽⁹⁾ ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังให้ประสบความสำเร็จมี 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยภายนอกองค์กร ดังนี้

ปัจจัยภายในองค์กร (1) การบริหารจัดการกลุ่มประธาน คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ มีประสบการณ์ในการทำงานและมีการแบ่งหน้าที่กันทำชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการติดต่อประสานงาน ติดต่อกับการตลาด สมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ที่มีความสามารถมีทักษะและมีความชำนาญ จึงทำให้สามารถช่วยกันบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง หากเกิดปัญหาขึ้นในกลุ่ม คณะกรรมการจะร่วมกันแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มทุกกระบวนการ มีการร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติงานตามที่กลุ่มกำหนด มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรค สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม (3) การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการพัฒนากระบวนการผลิตอย่างสม่ำเสมอโดยการฝึกทักษะจากการฝึกอบรม และศึกษาดูงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น และ (4) ด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มเป็นเอกลักษณ์

ปัจจัยภายนอกองค์กร (1) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ได้รับการสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ จากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด (2) เงินทุน ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐแบบทุนให้เปล่า มีการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และ (3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น และช่วยกันทำวิจัยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก วิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถาบันเกษตรแบ่งปัน ควรพัฒนาไปสู่การจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมต่อไป

2. ด้านการตลาดและลูกค้าวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน ควรพัฒนารูปแบบการจัดจุดเชื่อมโยงให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น พัฒนารูปแบบและโปรโมชั่นต่างๆ ตลอดจนการขายสินค้าแบบออนไลน์

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน น. อักเนส สถานีเกษตรแบ่งปัน

1. ขยายเครือข่ายความร่วมมือ ขยายการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเกษตรอินทรีย์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของตลาด

2. ปรับปรุงและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

3. เพิ่มช่องทางการตลาดให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้สมัยใหม่ การพัฒนาความสามารถในการ

บริหารจัดการ การผลิต การตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนศึกษารูปแบบของการบริหารจัดการชุมชนอื่น เพื่อกำหนดทิศทางในการส่งเสริมการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ และสินค้าชุมชนในบริบทของตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักสร้างเสริมวิถีชีวิตสุขภาวะ (สำนัก 5) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้โอกาสในการศึกษาครั้งนี้และให้การสนับสนุนทุนการวิจัยตลอดโครงการ และขอขอบคุณผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

1. กาญจนา รอดแก้ว, ฤชงค์ เสนานุช, รมรงค์ จันได. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2563.
2. อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, พิมพิมล วงศ์ไชยา. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2560;36(6):192-202.
3. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. องค์ความรู้การพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม: การขับเคลื่อนนโยบายจากระดับชาติสู่การขับเคลื่อนในระดับพื้นที่. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา; 2564.
4. พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต. ทุนทางสังคมกับการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนในเขตตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2562;14(3):232-44.
5. วิสาหกิจชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองสระบุรี. ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 11 ก.ย. 2565]. แหล่งข้อมูล: <http://mueang.saraburi.doe.go.th/visahakit/visahakit.html>
6. ณัฐพล บัวเปลี่ยสนี่, ปรีดาพร อารักษ์สมบุญ, นิชชัญญา นราฐปนนท์. การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ 2560;1(1):43-9.
7. ศิรินทร เลียงจินตมากร, เขมิกา แสนโสม. รูปแบบการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทรัพยากร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; 2560.
8. นิสารัตน์ จุลวงศ์. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม [วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2553. 155 หน้า.
9. นุชนาด ทับครุฑ, ศุภพิชญ์ บุญเกื้อ, อรอนงค์ อ่ำภา. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จ. สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย; 2563.

The Design and Synthesis of Community Economic Models Driven by Community Enterprise: a Case Study of Community Supported Agriculture at St. Agnes Organic Station, Ratchaburi Province

Wuttichai Ongnawa, Pichet Runglawan

CSA. St. Agnes Organic Station, Ratchaburi Province, Thailand

Abstract

The objectives of this research were to study the community economic development model driven by community enterprises and create a prototype model to drive the community food economy with the management of community enterprises at St. Agnes Organic Station by using the lesson learned, management of resources and organizations through the process of group meetings. It was conducted by applying the development model of the community economic system for healthy food of the prototyped community enterprise into action. There was a systematic performance evaluation with an expectation to extend and develop other target communities for sustainability and achieving further success. The results showed that the community economy development model driven by community enterprises at St. Agnes Organic Station was based on the “shared agriculture model” which mean the design of a community food economy system for supporting the drive of an integrated food system throughout the chain. The focus was placed on integrating upstream (production), midstream (connection points), and downstream (consumption sources), as well as integrating life contexts by age level, among normal/vulnerable people. Moreover, community cultures became “healthy food community developing a community economic system” towards food citizen with a sustainable food system based on organic farming methods. These were community pastoral cares to proclaim the good news in a new way with the principle of “love” according to Christian teachings on the way of life as community way with the attitude of first loving oneself properly, then loving others rightly”. In addition, production and consumption of healthy food were initiated under the slogan that “shared agriculture, eat well, and live sufficiency”, as well as the aspect of management which consisted of a healthy food community system. This was an innovative model for driving healthy food communities in upstream, midstream, and downstream effects by relying on cooperation from the public, private and civil society sectors to develop people, innovations, networks, and area databases. This would lead to the prototype of community economic system/management. It was based on research and development including being a learning community managed by community enterprises or social enterprises with income distributed to members and food producer networks for the healthiness of farmers, entrepreneurs, and networks of producers of fruits, vegetables, and organic agricultural products processing managed in the form of community enterprise. Besides,

an important part of driving and extending results was the arrangement of connection points and meeting points for institutional consumers/regular consumers and general consumers using the principles of the shared agricultural model system to help drive the community and to promote healthy food community to food citizen.

Keywords: model; drive; community economy; community enterprise; community food